

Резюме

Изучая планы нацистской военно-политического руководства относительно будущей политической организации и национального переустройства «восточных территорий» вообще и Крыма — в частности, нельзя не прийти к следующим выводам. Несомненно, модель такой организации имела. И как явствует из источников, основными ее носителями являлись Розенберг и некоторые круги военного командования. Другое дело, что военные почти сразу же были отстранены от анализа этой проблемы Гитлером, который предпочел работать с Розенбергом. Но и точка зрения последнего не оказалась окончательной. Начиная с лета 1941 года, он был вынужден согласовывать ее со взглядами Гитлера, как мы видели, довольно хаотичными и неустойчивыми. В результате, единая концепция переустройства «восточных территорий» так, фактически, и не была разработана. Все национально-политическое устройство оккупированных советских территорий было организовано согласно его взглядам. Однако, поскольку они носили крайне общий характер, немецкие инстанции, отвечавшие за проведение «восточной политики», вступили в войну с совершенно разными установками. Тем не менее не вызывает сомнения, что в случае победы нацисткой Германии, Крым ожидала масштабная этническая чистка, причем не только русско-украинского, но и татарского населения.

საკვანძო სიტყვები: ყირიმი, ტერიტორია, თათბირი, ჰიტლერი, როზენბერგი, ფიურერი, მემორანდუმი, ომი, გადასახლება, ხალხი.

* * * * *

რუსეთის მიერ ყირიმის ძალით მიერთების შემდეგ ახალი ძალით იფეთქა კამათმა ნახევარკუნძულის სტატუსის შესახებ, რომელიც არ ჩამქრალა დიდი ბერძნული კოლონიზაციის დროიდანაც კი. ყირიმის ტერიტორიაზე „ისტორიულად დასახლებული“ პრეტენზიები თავის დროზე თვით მესამე რაიხმაც წამოაყენა, რომლის მმართველებიც ნახევარკუნძულს თვლიდნენ „ძირძველ გერმანულ ტერიტორიად“. ამასთან, ჰიტლერი ყირიმის მიმართ თავისი პოზიციის დამტკიცებას ცდილობდა ძალზე ორიგინალური მეთოდით.

ფაშისტური გერმანიის მიზნები საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ ომში საბოლოოდ ფორმირებული იქნა 1941 წლის 30 მარტს გერმანიის უმაღლესი სამხედრო-პოლიტიკური ხელმძღვანელობის თათბირზე. თავისი გამოსვლის ბოლოს ჰიტლერმა განაცხადა: „ჩვენი ამოცანები რუსეთთან მიმართებაში — გავა-

ნადგუროთ მისი შეიარაღებული ძალები, მოვსპოთ სახელმწიფო“. დაპყრობილი საბჭოთა ტერიტორიების სამართავად ფიურერი სთავაზობდა, შეექმნათ პროტექტორატები. „აღმოსავლეთის ტერიტორიების“ მომავალი ადმინისტრაციულ-პოლიტიკური დაგეგმვის ყველა საკითხი გადავიდა რაიხსლაიტერ ალფრედ როზენბერგის დაქვემდებარებაში. უკვე 1941 წლის 2 აპრილს როზენბერგმა წარადგინა თავისი პირველი მემორანდუმი, სადაც მთლიანად ასახა საბჭოთა კავშირში ეროვნული საკითხის გადანყვევების საკუთარი პოლიტიკური შეხედულებები და კონცეფცია. მისი შეთავაზება ითვალისწინებდა ქვეყნის შვიდ რეგიონად დაყოფას.

ამ გეგმამ გამოიწვია ჰიტლერის არსებითი შენიშვნები. ფიურერი თვლიდა, რომ დაყოფას არ უნდა გამოეწვია ასეთი დაქუცმაცება, ახალი ადმინისტრაციული ერთეულები არ უნდა ყოფილიყო ხელოვნური. შენიშვნები გამოითქვა როზენბერგის მემორანდუმის პრაქტიკულად ყველა პუნქტის მიმართ.

1941 წლის 20 ივნისს ბერლინში გაიმართა ფაშისტური გერმანიის უმაღლესი სამხედრო-პოლიტიკური ხელმძღვანელობის მორიგი თათბირი, რომელზეც როზენბერგმა ჰიტლერს წარუდგინა საბჭოთა კავშირის მომავალი ადმინისტრაციულ-პოლიტიკური მოწყობის ახალი გეგმა. ამ გეგმის თანახმად, უნდა შექმნილიყო ხუთი ადმინისტრაციული ერთეული — რაიხსკომისარიატი (Reichskommissariat): „მოსკოვი“ (რუსეთის ცენტრალური ოლქები), „ოსტლანდი“ (ბალტიისპირეთი და ბელორუსია), „უკრაინა“ (უკრაინის დიდი ნაწილი და ყირიმი), „კავკასია“ (ჩრდილოეთი კავკასია, ამიერკავკასია და ყალმუხეთი) და „თურქესტანი“ (შუა აზია, ყაზახეთი, ვოლგისპირეთი და ბაშკირეთი). ჰიტლერმა, ფაქტობრივად, უკრიტიკოდ მიიღო ეს გეგმა და 1941 წლის 17 ივლისს ხელი მოაწერა ბრძანებას ოკუპირებულ საბჭოთა ტერიტორიებზე სამოქალაქო მმართველობის შემოღების შესახებ. გეგმის მიხედვით შეიქმნა ოკუპირებული აღმოსავლური ტერიტორიების სამინისტრო (Reichsministerium Für die besetzen ostgebiete) — აღნიშნული ტერიტორიების მთავარი ხელმძღვანელი ორგანო. სამინისტროს სათავეში ჩაუდგა ნაცისტთა მთავარი იდეოლოგ ალფრედ როზენბერგი.

როზენბერგის გეგმის თანახმად, ყირიმი ხერსონისა და ზაპოროჟიეს ოლქებთან ერთად უნდა შესულიყო გენერალურ ოკრუგ „ტავრიას“ შემადგენლობაში. გენერალური ოკრუგი „ტავრია“ იყო რაიხსკომისარიატ „უკრაინის“ ნაწილი. გენერალურ ოკრუგ „ტავრიას“ საოკუპაციო ადმინისტრაციის უმაღლესი სამოქალაქო ორგანო უნდა ყოფილიყო გენერალური კომისარიატი, რომლის ხელმძღვანელობა დაევადა ალფრედ ფრაუენფელდს. იმის გამო, რომ ეს ტერიტორია 1942

წლის ზაფხულამდე იყო მოქმედი არმიის უახლოესი ზურგი, ის თავის მოვალეობის შესრულებას შეუდგა მხოლოდ სექტემბრიდან. ფრონტის სიახლოვის გამო სამოქალაქო ადმინისტრაცია მხოლოდ ნომინალურად ფლობდა ხელისუფლებას, რეალური ძალაუფლება მხოლოდ სამხედრო ხელმძღვანელობას გააჩნდა. ასეთი ვითარება იყო 1944 წლის მაისამდე.

არსებული მასალებიდან ჩანს, რომ ყირიმი ჰიტლერისა და სხვა ფაშისტი ხელმძღვანელების განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევდა. მართალია, იგი გეგმის მიხედვით რაიხსკომისარიატ „უკრაინის“ შემადგენლობაში მოიაზრებოდა, როზენბერგი დაჟინებით მოითხოვდა, რომ ყირიმი უშუალოდ მესამე რაიხის კონტროლქვეშ ყოფილიყო. ის ამტკიცებდა, რომ პირველ მსოფლიო ომამდე გერმანელ კოლონისტებს აქ ეკუთვნოდათ მნიშვნელოვანი ტერიტორიები, ყირიმში ჯერ კიდევ XVI საუკუნეში ცხოვრობდნენ გოთები, ძველი გერმანული ტომი. ამგვარად, ნახევარკუნძული მხოლოდ ფორმალურად უერთდებოდა უკრაინას, რეალურად ის უნდა ემართათ ბერლინიდან.

როზენბერგის გეგმები ყირიმის მიმართ იყო ასახვა ჰიტლერის არგუმენტაციისა მისი გერმანიზაციის მიზეზების თაობაზე. ფიურერს მიაჩნდა, რომ ყირიმი უნდა გამხდარიყო „გერმანული გიბრალტარი“, რომლის მეშვეობითაც შეიძლებოდა მთელი შავი ზღვის გაკონტროლება. გერმანიის შრომითი ფრონტის შეფირობერტ ლეი ოცნებობდა, ეს ტერიტორია ექცია „ერთ დიდი გერმანულ კურორტად“, რომელიც მუდამ მიმზიდველი იქნებოდა გერმანელებისთვის.

ყირიმის მომავლის შესახებ ჰიტლერმა კონკრეტული მოსაზრებები გამოთქვა 1941 წლის 16 ივლისს სამხედრო-პოლიტიკური ხელმძღვანელობის თათბირზე. თავის გამოსვლაში მან სხვა საბჭოთა ტერიტორიებთან შედარებით განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო ყირიმს. ფიურერმა განაცხადა, რომ „ნახევარკუნძული აუცილებლად უნდა გაიწმინდოს ყველა უცხოთაგან და დასახლდეს გერმანელებით“.

დოკუმენტებიდან ირკვევა, რომ „ყირიმის საკითხი“ და იქ მცხოვრებთა ბედი ჰიტლერის ყურადღებას იქცევდა მომდევნო თვეებშიც. 1941 წლის დეკემბერში როზენბერგთან შეხვედრის დროს ჰიტლერმა კიდევ ერთხელ შეახსენა მას, რომ „ყირიმი მთლიანად უნდა გაიწმინდოს არაგერმანული მოსახლეობისაგან“. ამავე შეხვედრაზე წამოჭრა „გოთური მემკვიდრეობის“ პრობლემა. მხედველობაში ჰქონდა რა მისი მნიშვნელობა, ფიურერმა გამოთქვა სურვილი, რომ ომის დამთავრებისა და მოსახლეობის საკითხის გადაწყვეტის შემდეგ, ყირიმისთვის დაერქმიათ „გოთელანდი“. როზენბერგმა წამოაყენა წინადადება, რომ სიმფეროპოლისთვის დაერქმიათ გოთენბურგი, ხოლო სევასტოპოლისთვის — თეოდორისჰაფენი. ჰიტლერის „გოთური გეგმის“ განხორციელებისთვის „ისტორიული სამართლიანობის“ ელფერის მისაცემად მოეწყო არქეოლო-

გიური ექსპედიცია, რომელიც ორგანიზებული იქნა გენერალური კომისრის ფრაუნფელდის მიერ 1942 წლის ივლისში. ამ ღონისძიების უშუალო ხელმძღვანელად დაინიშნა „ტავრიის“ სს-ის და პოლიციის ფიურერი ლიუდოლფ ფონ ალვენსლებენი. გამოკვლეული იქნა ნაქალაქარი მანგუპი — ფეოდოროს სამთავროს ყოფილი დედაქალაქი, რომელიც 1475 წელს გაანადგურეს თურქებმა. ნაცისტმა არქეოლოგებმა დაასკვნეს: ციხე-სიმაგრე მანგუპი და ყირიმის სამხრეთ ნაპირზე არსებული მთელი რიგი ქალაქები აშენებული იყო გოთების მიერ. ექსპედიციის მუშაობის შედეგები ასახულია ერთ-ერთი მონაწილის, პოლკოვნიკ ვერნერ ბაუმელბურგის წიგნში „გოთები ყირიმში“.

ყირიმში გერმანელების ჩასახლების გეგმები მესამე რაიხის სხვადასხვა ინსტანციის მიერ არაერთხელ იქნა მიწოდებული ჰიტლერისთვის განსახილველად. სს-ის ხელმძღვანელობა სთავაზობდა, გადმოესახლებინათ 140 ათასი ეთნიკური გერმანელი ე.წ. „ტრანსნიტრიიდან“ - დნესტრსა და დნეპრს შორის არსებული სსრკ-ის ტერიტორიიდან, რომელიც რუმინეთის მმართველობის ქვეშ იყო. ეს გეგმა დღის წესრიგში იყო თვით ყირიმის გათავისუფლებამდე, მაგრამ გერმანელებს მისი განხორციელება არ დაუწყიათ.

1942 წლის ზაფხულში გენერალურმა კომისარმა ალფრედ ფრაუნფელდმა მოამზადა სპეციალური მემორანდუმი, რომლის ასლებიც მან დაგზავნა სხვადასხვა ინსტანციაში. ის აყენებდა წინადადებას, ყირიმში ჩამოესახლებინათ სამხრეთ ტიროლის მცხოვრებნი, რომ ერთხელ და სამუდამოდ გადაეწყვიტათ ძველი იტალო-გერმანული დავა. ცნობილია, რომ ჰიტლერი ამ გეგმას დიდი ენთუზიაზმით შეხვდა: „მე ვფიქრობ, რომ ეს შესანიშნავი იდეაა. ამას გარდა, მე აგრეთვე ვთვლი, რომ ყირიმი კლიმატურადაც და გეოგრაფიულადაც შეეფერება ტიროლელებს, ხოლო მათ სამშობლოსთან შედარებით, ის ნამდვილად არის მინა, სადაც მოედინება რძისა და თაფლის მდინარეები. ყირიმში მათმა გადასახლებამ არ უნდა გამოიწვიოს არც ფიზიკური, არც ფსიქოლოგიური სიძნელეები“.

სს-ის რაიხსფიურერი და გერმანიის პოლიციის შეფი ჰაინრიხ ჰიმლერიც მომხრე იყო „ტიროლური პრობლემის“ ამგვარი გადაწყვეტისა. მაგრამ მისი აზრით, მათი გადმოსახლება უნდა მომხდარიყო მხოლოდ ომის დამთავრების შემდეგ. ჰიტლერი დაეთანხმა რაიხსფიურერს, თუმცა 1942 წლის ივლისში ხელი მოაწერა დირექტივას, რომლის თანახმადაც რუსების გადასახლება უნდა დაეწყოთ მაშინვე, ხოლო უკრაინელებისა და თათრებისა — ცოტა მოგვიანებით.

1942 წლის მეორე ნახევარში აფრაუნფელდმა შეიმუშავა კიდევ ერთი გეგმა. ამჯერად, ის სთავაზობდა ყირიმში გადმოსახლებინათ 2 ათასი გერმანელი პალესტინიდან. როგორ უნდა მოხერხებულიყო ეს რეგიონის ბრიტანული ოკუპაციის პირობებში გაუგებარი დარჩა. მთლიანობაში ამ გეგმის ფანტას-

ტიკურობა იმდენად აშკარა იყო, რომ თვით ჰიმ-
ლერმაც კი გასცა ბრძანება, გადაედოთ იგი უკეთესი
დროისათვის.

გადმოსახლების გეგმებს და ძალისხმევას ზღ-
ვარი დაუდო ვერმახტის იმ ორგანოების პროტესტმა,
რომლებიც პასუხს აგებდნენ სამხედრო ეკონომიკა-
ზე. 1943 წლის აგვისტოს შუა რიცხვებში ვერმახტის
უმაღლესი სარდლობის უფროსი გენერალ-ფელდ-
მარშალი ვილჰელმ კაიტელი გაბედულად გამოვიდა
ომის პირობებში მოსახლეობის ნებისმიერი გადაადგ-
ილების წინააღმდეგ. არცთუ უსაფუძვლოდ მან
შენიშნა, რომ „ევაკუაცია“ რუსებისა და უკრაინელ-
ებისა — ყირიმის მთელი მოსახლეობის 4/5-ისა —
მოახდენდა ეკონომიკური ცხოვრების სრულ პარ-
ალიზებას. სამი კვირის დაგვიანებით ჰიტლერმა მხ-
არი დაუჭირა სამხედროებს და გამოთქვა აზრი, რომ
ნებისმიერი გადაადგილება შეიძლება მხოლოდ ომის
დამთავრების შემდეგ. ამ აზრს დაეთანხმა ჰიმლერ-
იც. ის, რა თქმა უნდა, თვლიდა რომ გერმანელების
გადასახლება აუცილებელია დაიგეგმოს და განხ-
ორციელდეს, მაგრამ ამის გაკეთება საომარი სიტ-
უაციის პირობებში, უკიდურესად ნაადრევია. აქვე
უნდა აღვნიშნოთ, რომ ჰიმლერი ძალზე გაბედულად
აღუდგა წინ ყირიმიდან თათრების გასახლების გეგ-
მებს. თუმცა ამ აკრძალვას უნდა ემოქმედა მხოლოდ
საომარი პერიოდისათვის.

ყირიმის მომავალთან დაკავშირებული ნაციტუ-
რი სამხედრო-პოლიტიკური ხელმძღვანელობის გეგ-
მების ანალიზი საშუალებას გვაძლევს, დავასკვნათ,
რომ მისი პოლიტიკური ორგანიზაციის და ეროვნუ-
ლი მოწყობის მოდელი ნამდვილად არსებობდა.
მისი შემოქმედნი იყვნენ როზენბერგი და სამხედრო
სარდლობის ზოგიერთი წრის წარმომადგენელი.
თუმცა ჰიტლერმა სამხედროები მაშინვე ჩამოაცილა
ამ პრობლემების ანალიზს და ამჯობინა, ამ მიმა-
რთულებით ემუშავა როზენბერგთან. ერთიანი კონ-
ცეფცია „აღმოსავლეთის ტერიტორიების“ მოწყო-
ბისა, ფაქტობრივად, არ შემუშავებულა. ამ მხრივ,
ჰიტლერის შეხედულებები იყო საკმაოდ ქაოტური და
არამყარი. ოკუპირებული საბჭოთა ტერიტორიების
ეროვნულ-პოლიტიკური ორგანიზაციის გეგმების შე-
მუშავებისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭებოდა
ადოლფ ჰიტლერის მოსაზრებებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მიხეილ სვანიძე, ოსმალეთის ისტორია, თბი-
ლისი, 1999
2. ზბიგნევ ბუეზინსკი, დიდი საჭადრაკო დაფა,
თბილისი, 2014
3. Фадеева Т. М., Шапошникова А. К., Княжество
Феодоро и его князя. Симферополь, 2005
4. Ганина Н.А. Крымско-готский язык. СПб:
«Алетейя», 2011
5. Щукин М.Б. Готский путь. Готы, Рим и
Черняховская культура/М.Б. Щукин –СПБ.:
Филологический факультет Санкт-Петербургского
государственного университета, 2006
6. Айбабин А.И. Этническая История
ранневизантийского Крыма/А.И. Айбабин. –
Симферополь: Дар, 1999
7. Чикин А.М. Что они готовили для нас, [http://
www.ruslo.cz/articles/604/](http://www.ruslo.cz/articles/604/)
8. Период немецкой оккупации Севастополя, [http://
www.sevastopol.ws/Pages/?aid=46](http://www.sevastopol.ws/Pages/?aid=46)
9. Lambert M. Alfred Frauenfeld, Betaskript Publish-
ing, Surhone, 2011